Boekbespreking

De zwijgfabriek van Joop Bouma, een must read voor elke arboprofessional

Toen ik verleden jaar mijn favoriete boekwinkel binnenwandelde, vertelde de eigenaar mij over een boek waarvan hij zeker wist dat ik het interessant zou vinden. Ik ben blind van zijn mening uitgegaan, heb ik het boek besteld en vervolgens in enkele dagen van kaft tot kaft uitgelezen. *De zwijgfabriek* van onderzoeksjournalist Joop Bouma vertelt het verhaal van Eternit, de asbestfabriek in Goor, vanaf de blijde oprichting in 1937, via het asbestverbod in 1993 tot en met het heden waarin nog steeds veel te veel mensen overlijden aan asbestgerelateerde longziekten.

TEKST TAMARA ONOS

Joop Bouma laat de lezer voelen wat het betekent om ziek te worden van je werk, wat het voorkomen van beroepsziekten moeilijk maakt en welke belangen er kunnen spelen bij het bestrijden ervan.

Twentse nuchterheid

De onderzoeksjournalist hield voor *Trouw* ruim dertig jaar het asbestdossier bij. Zijn schrijfstijl leest makkelijk weg en hij voorziet alle beweringen van bronvermeldingen. Voetnoten geven extra informatie voor wie dat interessant vindt (zoals ikzelf, heel fijn). Hij verwijst en citeert uit alle mogelijke bronnen, zoals brieven, krantenartikelen, processen-verbaal, rapporten en tv-uitzendingen, waardoor je zelf je mening daarover kunt vormen. Dit klinkt als taaie kost, maar dat is het niet. Het boek is zeer goed leesbaar.

Dat komt vooral omdat de verhalen van slachtoffers het skelet van het boek vormen. De kracht van deze verhalen is de (Twentse) nuchterheid waarmee ze verteld worden. Geen klaagzangen, maar een blik op hoe het is en op hoe het was. Er is ruimte voor de gevolgen voor de slachtoffers en hun familie, maar ook voor de positieve herinneringen over het werken bij een werkgever die zorgde voor werkgelegenheid, een beter salaris dan elders, voor aantrekkelijke secundaire arbeidsvoorwaarden en voor prachtige initiatieven waarvan het hele dorp en de wijde omgeving profiteerde.

> ‘Wanneer zijn we paniekzaaiers en wanneer zijn we klokkenluiders?’

Wat het boek voor mij als arbeidshygiënist (en HVK) extra interessant maakt, zijn de beschrijvingen en vertellingen van de mensen die als taak hadden om de werkenden, hun familie en de omgeving te beschermen. Wat dachten en deden zij en hoe zien zij de situatie met de kennis van nu?

Bekende collega-arboprofessionals als Paul Swuste, Lex Burdorf en Dick Heederik komen langs, maar ook de toenmalige veiligheidsmensen en bedrijfsartsen van Eternit, de directie, de long- en huisartsen in de omgeving, de arbeidsinspectie, de ondernemingsraad en de vakbonden. Joop Bouma schetst ons een beeld van de situatie, de omstandigheden en de denkbeelden. Het zet je daardoor genuanceerd aan het denken over wat jijzelf zou hebben gedaan in die situatie. Maar vooral ook over wat jijzelf doet in het nu. Hoe gaan we om met gevaarlijke stoffen waarvan we weten dat er risico’s aan kleven? Wanneer zijn we paniekzaaiers en wanneer zijn we klokkenluiders? De lijn tussen deze twee is helemaal niet helder als je middenin de storm zit.

Het boek staat bol van de interessante citaten, maar ik beperk me tot een citaat dat voor ons arboprofessionals herkenbaar is. Op bladzijde 264 wordt gesproken over een blootstellingsmeting:

> ‘Ze krijgen bij Eternit geregeld van de veiligheidsman van het bedrijf een kastje opgespeld om het stof te meten dat de arbeiders inademen. Het apparaatje wordt dan aan de kraag van de overall vastgemaakt. Averdijk in zijn verklaring: “In die tijd dat ik op de zaagafdeling heb gewerkt, heb ik nog nooit meegemaakt dat de uitslag niet goed was. Dit vonden wij met ons allen altijd heel vreemd. Ook al omdat wij dat apparaat wel eens zoveel stof hebben laten inademen, dat het absoluut nooit goed kon zijn geweest.”’

Verdrietig en strijdlustig

Ik hou van boeken die me aan het denken zetten en die me meer inzicht geven in waarom de dingen gebeuren zoals ze gebeuren. *De zwijgfabriek* van Joop Bouma doet dit en meer. Het boek maakt me verdrietig en strijdlustig tegelijkertijd. We zullen van goeden huize moeten komen om beroepsziekten de wereld uit te helpen. Maar dat gezondheid in sommige gevallen boven economische belangen gaat en dat ons werk positief daaraan kan meewerken, dat lees ik ook uit dit boek. En dat geeft hoop en moed. *De zwijgfabriek* is een must read voor elke arboprofessional die zijn blik wil verbreden van ongevallen naar beroepsziekten, maar ook voor arboprofessionals die al jaren bezig zijn met de preventie van beroepsziekten. ■

Tamara Onos is arbeidshygiënist, hoger veiligheidskundige en schrijver. Zij werkt als zelfstandige voor branches, FNV, industriële bedrijven en als panellid bij de TSB-regeling. Als schrijver van fictie en non-fictie vertelt ze over de pracht en problemen van werk.